

Mesebeszéd. A gyerek- és ifjúsági irodalom kézikönyve, szerk. Hansági Ágnes, Hermann Zoltán, Mészáros Márton, Szekeres Nikoletta

Budapest, Fiatal Írók Szövetsége, 2017 (Minerva Könyvek, 8), 489 l.

Nem volt, és azt gondolom, továbbra sincs egyszerű helyzetben az az egyetemi oktató, aki valamelyik hazai bölcsészkaron úgy dönt, hogy magyar szakon gyerek- és ifjúsági irodalommal foglalkozó órát próbál meg tartani. Bár köszönhetően annak, hogy az utóbbi másfél évtizedben a gyerekirodalom fontos és meghatározó témája lett a hazai irodalmi közéletnek – elég csak az online irodalmi médiumok az utóbbi években elszaporodott gyerekirodalommal foglalkozó részeire gondolni, mint a litera.hu, a prae.hu cikkei, a bárkaonline Papírhajó rovata, a tiszatájonline Plüss Műhelye vagy a sajnós pályázati forrás híján 2014 nyarán végleg bezárt meseutca.hu kulturális portál –, kollégái aligha fogják sületlen félbolondnak nyilvánítani, és főnökei sem akadályozzák meg az óra elindítását. Másrészt viszont mégiscsak félőrültségnek hat mind a mai napig egy ilyen kurzus egyetemi közegben, hiszen a gyerekirodalom nem része a magas irodalmi kánonnak, és így szerzői és művei nem vagy csak minimálisan rendelkeznek szakirodalommal, ami például azt is jelenti, hogy egyetemi színvonalú tematikát korántsem egyszerű összeállítani a tárgyban. Ráadásul, ennek szintén megfelelően, komikusan hathat, amikor valaki egyetemi közegben tudományos beszélgetést, komoly elemzést kísérel meg azokról a szövegekről, amelyeket eredendően gyerekeknek szólnak tartanak.

Személyes tapasztalat alapján mesélem, mivel vissza-visszatérően van szerencsém 2010 óta szemináriumokat tartani a témában, hogy a hallgatóknak sokszor az is kihívást jelent, hogy egészen hagyományos értelmezői szempontok szerint, mint például idő- vagy szereplőkezelés, végezzenek a gyerek- és ifjúsági irodalom kategóriájába sorolt művekkel kapcsolatban elemzéseket. A tematikámban olyan, sokszor illusztrált szövegek szerepeltek, amelyekben gyerekek voltak a meghatározó szereplők: óvodáskor előtti, óvodáskorúak vagy éppen kisiskolások, egészen fel a kiskamasz korú fiatal felnőttekig. Az ilyen szövegekkel kapcsolatban tehát, amelyek néha Bartos Erika *Anna és Peti* sorozatával, gyakrabban Szepes Mária *Pöttös Pannijával* indultak, és elérték olykor Ottlik Géza *Továbbélők*, néha Borbély Szilárd *Nincstelének* című prózájáig, gyakran nem volt könnyű – főként a saját gyerekkorukban megismert művek esetében – rávenni a hallgatókat irodalomtudományos vizsgálatra. És ha a szövegek értelmezésekor különlegesebb ötletek merültek fel, mint például Csukás István eredetileg

a *Már tudok olvasni!* sorozatban megjelent *Hogyan fogtam el Settenkedő Tódort?* című munkájában az eposziasság megjelenése vagy Janikovszky Éva kevésbé ismert *Nagy zuhé* című szövegének olyan világirodalmi művekkel való belátható kapcsolódása, mint Samuel Becket *Godot-ra várva* vagy Marcel Proust *Az eltűnt idő nyomában* című műve, akadtak hallgatók, akik erős kételkedéssel figyelték, vagy egyszerűen lehetetlen túlbonyolított interpretálásnak vélték az ilyen gondolatokat. Ahogyan – szintén oktatói tapasztalat – nem egy magyar szakos hallgató szinte személyesen érzi magát megbántva Kovács Sándor s. k. eredetileg az első *DEKOMFERENCIA*-n elmondott *Irodalom-rendszer és ideológia* című tanulmányától: megbecstelenítve látják benne Lázár Ervin világát, a *Négyszögletű Kerek Erdőt*, *Mikkamakkát*, *Dömdödömöt* és a többi szereplőt. A szövegben ugyanis, amelynek „ürügye Lázár Ervin »Dömdödöm« című meséje”,¹ a szerző irodalomelméleti, filozófiai közelítéssel beszél költői verseny-ről, vezérfiguráról, rendszerről és ideológiáról. Vagy másik oldalról hozva a példát, de Lázár Ervinnél maradva: sem *A Négyszögletű Kerek Erdő*, sem a *Berzsián és Dideki*, sem pedig a *Bab Berci kalandjai* című kötete nem nevezetik elbeszélésciklusnak az ezzel a műfajjal így vagy úgy foglalkozóktól, pedig Mikszáth Kálmán *A jó palócokjától* Milbacher Róbert *Szűz Mária jegyese* című kötetéig sok művet fel szoktak sorolni ide tartozóként. Köztük nem túl gyakran, de azért elő szokott fordulni Lázár *Csillagmajor* című kötete is. Úgy tűnik tehát, az általánosan elfogadott nézet szerint a tudományos beszéd, a komoly elemzés nem fér össze a gyerek- és ifjúsági irodalomhoz sorolt művekkel. Komoly tudományos szinten nem foglalkoztak az utóbbi évtizedekben az irodalmi kánonból kizárt gyerek- és ifjúsági irodalommal, meghagyták az alkalmazott irodalomtudomány számára, és így ezekről a művekről elsősorban a tanító- és óvónőképzésben oktatók írtak főiskolai, egyetemi jegyzetanyagokban, tankönyvekben. Néhány éve azonban úgy látszik, megindult egyfajta változás. A rendszerváltásig (vagy ha szeretnénk: inkább az ezredfordulóig) tartó időszak mintegy összefoglalásaként megjelent 1999-ben Komáromi Gabriella szerkesztésében a Helikon kiadó Universitas sorozatában Irodalomtudomány sorozatcím alatt a *Gyermekirodalom* című kézikönyv. A sokszerzős kötetéről Lovász Andrea az eddigiektől eltérő szemléletű, ahogy Nagy Boldizsár fogalmazott: „kegyetlen és szórakoztató kritikát”² írt az *Új forrás* 2001/8. számában, alaposan megbírálv a könyvet szedettvedettségeért: alapvető formai, szerkezeti és tartalmi hibákat rótt fel, számon kérte az elméleti jártasságot, a fogalomhasználati következetességet, a koncepciót. Zárszávéában az akkori (vagy inkább az addigi) gyerekirodalom hazai helyzetét így festette le:

¹ Kovács Sándor s. k., *Irodalom-rendszer és ideológia = DEKOMFERENCIA [I.]*, szerk. Kovács Sándor s. k., ODORICS Ferenc, Szeged, JATE Irodalomelmélet Csoport, é. n., 60. Kovács Sándor s. k. pontatlan: az ürügyül szolgáló Lázár Ervin szöveg címe valójában *Dömdö-dömdö-dömdö-dömdö-dömdö*. Lásd: LÁZÁR ERVIN, *A Négyszögletű Kerek Erdő*, Bp., Osiris-Századvég, 1994.

² Lásd: NAGY Boldizsár, *Három séta a metafizika erdejében*, Csodaceruza, 6(2007), 32-33. sz., 25.

Nem tudok egyetérteni az eddig megjelent könyvismertető alapvetően üdvözlő következtetéseivel. Megmagyarázhatatlan, hogy éppen a Helikon említett sorozatában jelent meg ez a munka – olyan szerzők könyvei mellett, mint Barthes, Eagleton, Frye –, bármiféle szakmai vagy egyéb lektorálás nélkül. [...] Lehetséges magyarázat éppen az említett belterjesség lehetne, ti. a könyv szerzői egymást lektorálják. Itt elsősorban mégsem személyekről van szó, hanem a gyermekirodalom jelen státuszáról, recepciójának színvonaláról. Mert ha a könyv által képviselt szakmai színvonal a mérvadó, akkor fölösleges keseregni a megjelenő gyermekirodalmi fércművek riasztó mennyiségén, hiszen éppen a hozzáértő, igényes, korszerű recepció hiánya teszi lehetővé megjelenésüket.³

A gyerekirodalomhoz való tudományos közelítés egy következő megnyilvánulásaként Lovász Andrea *Jelen idejű holnemvolt: szeminárium a meséről* című, a Krónika Nova kiadónál 2007-ben megjelent saját könyvét érdemes regisztrálni. A könyvvel kapcsolatban pedig mi sem mutatja jobban a tudomány jelenlétét, mint hogy Nagy Boldizsár hasonlóan „kegyetlen és szórakoztató kritikát” írt róla, mint Lovász a *Gyermekirodalomról*. Nagy a kritikájában Lovászról mint kutatóról azt írta, hogy „derridista-dekonstrukciós gyerekirodalmi komparatiztika helyett egy határozottan heideggeriánus, logocentrikus szemléletű, hermeneutikai indíttatású, hierarchikus és opozíciós szerkezetekben gondolkodó mesekutató”⁴ programját műveli.

A gyerekirodalomhoz való komoly, tudományos közelítés megjelenéseként említhetjük az utóbbi pár év fejleményeit: gyerekirodalmat oktató egyetemi képzések indultak, számos rendezvényt, ankétot és beszélgetést szerveznek a témával kapcsolatban. A Fiala Írók Szövetsége 2011 óta *Mesebeszéd* címmel tart szimpóziumsorozatot, szakmai kritikák kapnak teret meghatározó irodalmi periodikákban, online irodalmi felületeken. A Károli Gáspár Református Egyetemen Gyermek- és ifjúsági irodalom néven posztgraduális képzés indult 2014 őszén, és példának okáért az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán a magyar szakos tematikában is szerepel 2015 ősze óta Gyermek- és ifjúsági irodalom elnevezésű tanegység. Az említett szimpóziumsorozatból kifejlődve pedig 2017-ben megjelent a Fiala Írók Szövetsége kiadásában (és mivel azonnal elfogyott, így újra ki kellett adni, sőt azóta még egy utánnyomása lett) a *Mesebeszéd. A gyerek- és ifjúsági irodalom kézikönyve*, Hansági Ágnes, Hermann Zoltán, Mészáros Márton és Szekeres Nikoletta szerkesztésében.

Nagy öröm, hogy a kötet révén jó példánk van arra, hogy magas tudományos szinten is gondolkodnak, írnak gyerek- és ifjúsági irodalmi művekről. A sokszerzős kötet legjobb tanulmányainak szerzői irodalomtörténeti és -elméleti jártassággal rendelkeznek, írásaik ezt fényesen mutatják. Hermann Zoltán kiváló kötetindító írása a magyar gyerekirodalom történetének vázlatául szolgál. Alaposan bemutatja irodalomtörténeti előzményeit, és felmutatja azokat a munkákat – például a német irodalomból –, amelyeket mi is hasznosítani tudunk a történet megírásához. Hansági Ágnes

³ Lovász Andrea, *Gyermek-irodalom. Vázlat a Gyermekirodalom könyv kritikájához*, Új Forrás, 30(2001), 8. sz., 102.

⁴ NAGY, i. m., 25.

kánonkérdésekkel foglalkozó munkája Kemény Zsigmond 1853-as vezércikksorozata erősen támaszkodva beszél az olvasóvá válás kérdéséről. E két szerkesztő-szerző mellett a szintén mindkét pozíciót betöltő Szekeres Nikoletta és Mészáros Márton használ és hasznosít irodalomelméleti szempontokat a young adult irodalmat elemző tanulmányában. A sort folytatandó érdemes kiemelni Gulyás Judit és Nagy Gabriella Ágnes feltűnően hosszú, néprajzilag is abszolút releváns mesetémájú tanulmányát, Varga Betti és Sebesi Viktória a tabu témához tartozó elemzését, valamint a negyedik, elsősorban az illusztrációkról szóló rész írásai közül Várnai Zsuzsanna pszichológiával és képelemeléssel is foglalkozó munkáját.

Üröm vegyül azonban az örömbbe, ugyanis a kötetben szereplő írások nem mindegyike tűzte ki célul maga elé, hogy tudományos igényű legyen. Ezzel persze nem minőségileg tartom rosszaknak ezek az írások, inkább más jellegüket hangsúlyozom. *A Történetiség a jelen kontextusaiban* című első részből Szabó Sándor a magyarországi gyerek- és ifjúsági könyvkiadást részletesen és statisztikai adatokkal tálaló írása magából a részből is kilógni látszik, kicsit olyan, mintha egy jól összerakott pályázat megvalósíthatósági tanulmánya lenne. Bennem szintén a pályázati szférát idézte fel ebből a részből Pásztor Csörgei Andrea és Pompor Zoltán az olvasóvá nevelés hazai és nemzetközi jó gyakorlatait prezentáló írása, amennyiben ez a szöveg egy projektzáró jelentés benyomását keltette. Zavarba hozott a második részből Gimesi Dóra *Az ártatlanság elvesztése* című írása is, hiszen ebben Janne Teller *Semmi* című ifjúsági regényének bábszínházi adaptációját mutatta be, magától az előadás egyik megvalósítójától – a műnek így sem kritikáját, sem külső szemmel való elemzését nem kapjuk, a készítés és az előadás nehézségeinek, problémáinak gondjairól olvasunk egyfajta (belülről készített) mérleget.

Mindezeket azért sorakoztatom fel, mert a kötet lazán szerkesztettségét látom az egyik nagy gondnak. A sok szerző sokféle anyagot eredményezett, amelyek nem biztos, hogy kerek egészet adnak (megléhet, a gyerekirodalommal csak ilyen sok tudományterület műveltségi anyagával rendelkezve érdemes foglalkozni). A sokszínűség számomra inkább erény szokott lenni, most mégis úgy érzem, inkább szét-, mint összetartanak a beválogatott szövegek. A kötet a gyerek- és ifjúsági irodalom kézikönyveként határozza meg magát, nem biztos azonban, hogy az irodalomtudomány kategóriájába sorolhatjuk-e elsőként. A két harminc oldalnál is hosszabb meséről szóló tanulmány jóval inkább az etnográfia, a néprajz területet műveli. A kiváló középiskolai magyartanár, Fenyő D. György a kötelező olvasmányok problémáját újragondoló írása egyértelműen irodalomtanári módszertani segédanyag. A kötet két záró írása pedig nagyon esszéisztikus. Révész Emese és Paulovkin Boglárka talán a szülőknek kíván segítségül lenni, amikor írásaikban a gyermekkönyv-illusztráció szerepéről a gyermeki lélek fejlődésében, illetve a látás nyelvén való (kisgyermek általi) gondolkodásról, alkotásról és megértésről szólnak. Stermeczky Zsolt Gábor a kötetről a Kortársonlineon közölt kritikájában úgy véli, „a kötet a végén elfáradni látszik”, szerinte „a mindössze

három tanulmányt tartalmazó utolsó fejezet – amely tematikailag a vizualitást és az illusztrációkat helyezi előtérbe – meglehetősen összecsapottnak hat⁵.

A sokszínűség talán még azért ad jelen esetben szomorúságra okot, mert amit magam részéről legjobban vártam volna egy magyar gyerek- és ifjúsági irodalmi kézikönyvtől, azt nem kaptam meg. Én elsőosztályú irodalomtörténeti, irodalomelméleti jártasságú elemzéseket olvastam volna szívesen a magyar gyerekirodalmi kánon legnagyobb és legfontosabb szövegeiről, a kortárs gyerekirodalom legjobb műveiről, fűszerezve néhány a kánonból kiszorult, ismeretlenebb szöveg elemzésével. Ilyen része azonban nincs a kötetnek. A kötetet végigolvasva a kortárs young adult művekről kapunk elemzéseket, a kortárs gyereklíra és a műmese tárgyában képbe kerülünk, a népmeséről igazán beható ismereteink lesznek (Stermeczky Zsolt Gábor szerint Nagy Gabriella Ágnes „tanulmányát illetően például nem kerülhető meg a túlírás vádja”⁶), de a Hermann Zoltán gyerekirodalom-történeti vázlatának 21. lábjegyzetében említett, a közelmúlt időszakához tartozó, a magyar gyerekirodalom legnagyobb teljesítményt nyújtó szerzői, „Nemes Nagy Ágnes, Mészöly Miklós, Pilinszky János, Janikovszky Éva, Weöres Sándor, Mátyás Iván, Csukás István, Lázár Ervin” (25) elemzés nélkül maradnak. Az évtizedek óta töretlen népszerűségű *Pöttyös Panni* Szepes Máriától, *Boribon* és *Kipkop* Marék Veronikától szintén ismeretlen a kötetben, és nem kerül elő lényegesen Szabó Magda vagy Bálint Ágnes, továbbá nagy fájdalomra a tüneményes és varázslatos Mosonyi Aliz is teljesen kimarad (természetesen néhány számomra különösen fontos és érdekes szöveget említettem, mások nyilván más szövegeket hiányolnak).

Talán egyetlen erős szerkesztő jelenlétével egységesebb kötet állt volna össze. Ennek hiányát vélem a különböző tanulmányokban olykor előforduló ismétlődés mögött meghúzódni. Egy ponton látom ezt különösen feltűnőnek: a III. *Young adult, tabuk és gender* című rész hat tanulmányából háromban is előkerül – bár részint más módokon – az, hogy melyik magyar kiadó adott ki az utóbbi években tabutémákkal foglalkozó könyvsorozat, könyveket. Lovász Andrea egyoldalnyi terjedelmű lábjegyzetben ismerteti a műveket négy kiadó – Móra, Kolibri, Tilos az Á és Manó Könyvek – sorozatismertető fülszövegének idézésével. Gáspár-Singer Anna főszövegben veszi számba a téma szövegeit, háromoldalnyi áttekintése két kiadóval (Csimota és Scolar) többet említ, mint Lovász. Végül egész röviden Sebesi Viktória is előhossa a kérdést tanulmánya utolsó, *Nő(iség), anya(ság), a tabu rendje* alcímű fejezetében: ő az alfejezet nyitásában tesz erről említést, és mondatához egy lábjegyzetben kiegészítést fűz.

Más fajtájú szerkesztői munkát is hiányolok a kötet írásaiból. Szabó Sándor *A magyarországi gyerek- és ifjúsági könyvkiadás vázlatos bemutatása* című ismertetése 7. jegyzete is figyelmeztet az örök érvényű igazságra: „Hiba nélküli könyv nem

⁵ STERMECZKY Zsolt Gábor, *A gyerekirodalom nagy témáiról*, 2017. augusztus 11., www.kortaronline.hu (utolsó megtekintés: 2018. február 13.)

⁶ Uo.

létezik, bármennyire is szeretnék a kiadók” (120). Az általam olvasott példány ráadásul a *Mesebeszéd* második, javított kiadása volt. Mégis feltűnően sok és különböző hiba maradt benne.

Valószínűleg már az írás első változatának keletkezésekor is, de a kötetbe kerülése idején egyértelműen jó ideje működött a Pozsonyi Pagony Kiadó két könyvesboltja Budapesten, a Pozsony és a Gellért, és immáron franchise boltok is nyíltak Fehérváron és Debrecenben, és a Cerkabella Könyvkiadó is nyitott 2016 októberében Parti Medve néven könyvesboltot Szentendrén. Szabó Sándor mondata, miszerint „kevés a kifejezetten gyerekkönyvekkel foglalkozó könyvesbolt, ahol felkészült szakemberek segítenék a vásárlókat” (124), tartalmát tekintve igaz, de éppen ezért lett volna jó a kevés pozitív kivételt megismertetni az olvasóval. Révész Emese esszéisztikus írása akkor nyújtana igazán segítséget a szülőknél a minőségi illusztrációkkal bíró könyvek kiválasztásához, ha bibliográfiai adatokkal említene az ajánlott jó könyveket, nem csupán címüket vagy szerzőjüket és címüket adná meg. A tanulmány szerzője számára alighanem az illusztrálók voltak a fontosabbak, ezért például kizárólag Kálmán Anna vagy Baranyai (b) András nevét írta le a *Rumini* és a *Csoda és Kósza* könyveknél. Így a nem kellő tájékozottságú szülő, aki olvasni szerető gyermeket szeretne nevelni, ennyiből nem fogja tudni, hogy Berg Judit és Czigány Zoltán a Pozsonyi Pagonynál megjelent több kötetből álló sorozatát kell keresnie.

A szerzők sokszor hivatkoznak interneten fellelhető forrásra. Ilyenkor szabványosan meg kell adni a tartalom letöltésének idejét az egészen pontos hipertextshivatkozási hely közlése után. A kötet hivatkozásaiban van, hogy elmarad a pontos hely megadása, és véletlenszerűen adják meg a letöltés idejét. Lelkiismeretes irodalomtörténész (vagy bölcsész) ráadásul a korábban papíron megjelent, majd az internetre is felkerült tartalmat kizárólag papír változathoz szokta idézni, oldalszám megadásával – a kötet néhány szerzője nem követi ezt a szabályt, és olyan szerző is akad, aki a jobbfele egyetemeken html-tartalom esetében hivatkozhatatlan Magyar Elektronikus Könyvtár szövegváltozatát hivatkozva jegyzetben. Sebesi Viktória nem egészen világos rendszer szerint adja meg jegyzetekben az elemzett művek bibliográfiai adatait, olykor egészen váratlan helyen közli őket, máskor pedig, például ahol első előfordulásuk miatt logikus lenne, nem. Várnai Zsuzsanna *Kép és szó* című tanulmányánál elkelt volna egy alapos olvasószerkesztő, akkor nem maradtak volna el belőle a pontos idézetjelölések Iser tanulmánya esetében (404), nem maradt volna benne másodidézés Kristevánál (405), vagy jelölve lenne jegyzetben is pontosan Watson, majd Sipe és McGuire idézett elméleti munkája (407, 408). Az egyik szerkesztő, Szekeres Nikoletta tanulmányában is előfordul ilyen hiba: a 279. oldalon a főszövegben Barthes gondolatait említi, miközben a kapcsolódó jegyzetben Foucault munkájára hivatkozik.

Néha egyszerűen alaposabb korrektúrára lett volna szükség. A főszövegben a jegyzetek száma néha helyesen a szóhoz tapadó központosítás után szerepel, máskor azonban helytelenül beékelődik a szó és a központosítás közé. A 293. oldalon a belső idézőjelként

használandó lúdláb helyett macskakörmök vannak. Olykor hibásan elválasztva maradtak szavak: „szem-antikái” (354); „gyerme-kirodalom” (365); „na-rratíva” (392); „ké-palkotása” (425). Néha a kiskapitális betűformával szedett vezetéknevek kezdőbetűjét nem öregbetűvel nyomtatták (16., 18., 19., 177. és 210. oldal jegyzeteiben), egyetlen helyen az egész vezetéknev nagybetűs (216. oldal, 140. jegyzetben). Mászor értelmetlen szavak, mondatok maradtak a tanulmányokban: „olvasói köröröknek” (40); „értehetősége” (42); „az elállítási költséget” (124); „hogyan működhetnek a népi kultúra és a népi kultúra elbeszélései” (193); „Röviden tegyünk különbséget a következő fogalmak között: a *dramatikusság*, a *teátrálitás*, a *performativitás* és a *szcenikus fogalmi* között, illetve az egyes fogalmak alkalmazása között” (202); „ami immár a nemcsak a test fizikai valóságát jelenti” (215); „külnböző” (315); „az kritikusok” (368); „közvetlenül arra világa reflektálnak” (441).

A kötetet záró, Sándor Enikő által összeállított hiánypótló tájékoztató bibliográfia sem hibátlan sajnos. Nevében jelzi: tájékoztató, ezért nem fair számonkérni az esetleg kimaradt tételeket, valószínűleg így is ez a legjobb, ami van. Pontosabb azonban lehetett volna az összeállító. Arató László *Védőbeszéd a ponyvairodalom mellett* és Gombos Péter *Voldemort visszavág: avagy kalandok Harry Potterrel Azkabantól a Tűz Serlegéig* című írása a *Könyv és Nevelés*ben olvasható, az oldalszám mindkettőnél hiányzik, viszont van hipertextelérhetőség, a letöltés idejének jelzése nélkül. Fenyő D. György *Alkalmazott irodalom* címmel az Üveghegy. Meseirodalmon innen és túl online oldalon (<http://uveghegy.com>) 2015. július 9-én posztolt kritikájánál, illetve Lapis Józsefnek a kulter.hu-n, a szifonline.hu-n megjelent cikkeinél helyesen jelzett az utolsó letöltés időpontja. Az interneten elérhető szövegeknél más szempontból is zavaros a bibliográfia: néhol csak az elérés dátuma szerepel zárójelben vagy anélkül. Mászor zárójel nélkül jelenik meg az időpont, elírva: „Utolsó letöltés:”, mászor pedig dátum sincs írva. De például Papp Sándor Zsigmond a *Népszabadság*ban, vagy Nagy Boldizsár a *Magyar Narancs*ban megjelent írásánál is helyesebb lett volna a papírváltozatot előnyben részesíteni (a *Népszabadság* internetoldala, a nol.hu, mint emlékezhetünk rá, hosszú időn keresztül elérhetetlen volt az újság megszüntetése után). Papp Ágnes Klára két írása duplumként került be. Ugyanakkor az *Átlátunk az üvegen?* című kötetének négy írása önálló tételként került be a bibliográfiába, miközben Hermann Zoltán *Varázs/szer/tár* című kötete kizárólag önmagában szerepel. Gyárfásné Kincses Edit vezetéknevének összes betűje kiskapitálissal van szedve. Lapis József *Líra 2.0. Közéltések a kortárs magyar költészethez* könyvének a megadott tanulmánynál oldalszámok helyett „???” maradt véletlenül. Komáromi Gabriella *Lázár Ervin élete és munkássága* című könyvét az Osiris és nem a Móra Kiadó jelentette meg, és az 1999-ben általa szerkesztett könyvnek nem *Gyerekirodalom*, hanem *Gyermekirodalom* a címe.

A *Mesebeszéd* több írásából látható a távolságtartás a gyerek- és ifjúsági irodalmat tárgyal választó korábbi kötetek, talán elsőként leginkább a Komáromi Gabriella által szerkesztett összefoglalástól. Hermann Zoltán tanulmányának 28. jegyzetében ezt írja:

„A magyar gyerekirodalom történetének megírására tett korábbi kísérletek – köztük mindenekelőtt Komáromi Gabriella könyvei – tulajdonképpen a gyerekkönyvkultúrának csak ezt az egy, az életművek gyerek- és felnőttirodalmi teljesítményeit egymásra olvasó, szűk szegmensét tekintették tárgyuknak. Ez azonban egy jóval összetettebb kérdés” (27). Mészáros Márton a gyerek- és az ifjúsági irodalom szétválasztásán így elmélkedik:

A hazai gyerekirodalomról való gondolkodás vitathatatlan klasszikusa, Komáromi Gabriella a témában mindmáig alapműnek számító *Gyermekirodalom* című munkájának bevezetőjében elsősorban fejlődéslelektani szempontok alapján különbözteti meg a gyermekirodalmat az ifjúsági irodalomtól (sőt, némileg önellentmondásos módon a „gyerekkönyvet” is a „gyermekkönyvtől”), amely különbségtételt esztétikai és olvasásszociológiai szempontokkal is igyekszik alátámasztani.

A zárójelek közt írt „gyerekkönyv”, „gyermekkönyv” distinkciónál jegyzetben idézi „Komáromi – jelen sorok írója számára egyáltalán nem meggyőző –” érvelését (292). A *Mesebeszéd* legkiválóbb tanulmányai valóban máshogy gondolnak a gyerekirodalomra. Sajnos azonban nem egy szempontból mintha az elődnek számítható kötet hibái jelennének meg ebben a kézikönyvben is. A *Mesebeszéd* nagy lépés a gyerekirodalomról való tudományos gondolkodás eléréséhez. Némileg megvalósult a kötet révén ez a cél, némileg viszont félúton látszunk lenni. 2014. április 10-én Budapesten a Pipitér bisztróban tartották a Mesebeszéd 2. gyerekirodalmi szimpóziumot így harangozva be az eseményt: „Félelmetes és halaszthatatlan kötelező olvasmányok, intézményesülő és intézettelen gyerekirodalom, gyerekirodalmi trendek, hangtalanul hangos kritikái orgánumok és hullámszó irányvonalak.” Tudható, hogy készül a *Mesebeszéd 2.* folytatás a Károli Gáspár Református Egyetem műhelyében, bizakodva várjuk.

Devescovi Balázs